

УДК 070.42(092)(=161.2:71):82.0-92:(047.1)
DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.5.2/35>

Яблонський М. Р.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

КАНАДА В ОБ'ЄКТИВІ ПОДОРОЖНЬОГО РЕПОРТАЖУ ПЕТРА ВОЛИНЯКА

Статтю присвячено аналізу особливості розвитку жанру подорожнього репортажу в журналістській діяльності Петра Волиняка. Досліджено не тільки інформаційні завдання жанру, а й аналітичний потенціал, прояви художньо-публіцистичного мислення.

Зауважено, що репортаж Петра Волиняка «Від Торонто до Вінніпегу» – яскравий зразок журналістської майстерності. З'ясовано, що текст має чітку структуру, автор використовує звертання до читачів, розгорнуті назви розділів. Підкреслено увагу до засобів гумору та сатири, а також створений із самоіронією образ автора. Досліджено, що Петро Волиняк активно залучає екскурси-порівняння з совєтською системою, йдеться про політичний, економічний, світоглядний та інші аспекти. З'ясовано, що цьому підпорядковано численні авторські спогади та інтертекстуальні зв'язки (літературний репортаж І. Сенченка «Подорож до Червонограду», 1927). Зауважено роль міркувань автора про «добробут, який убиває людину». Окреслено такі тематичні пласти тексту, як Конгрес Українців Канади, проблеми міжпартійно-ідеологічних суперечностей українських громадських організацій.

В аналізі репортажу «Дещо з Монреалю» зауважено висвітлення особливостей українського громадського життя. Розглянуто висновки Петра Волиняка про те, що не тільки українська культура, а й визвольна ідея безпосередньо залежать від успіхів книготорговельної справи. Досліджено специфіку інформування про зустріч української громади з Т. Осьмачкою та про відвідини українського відділу радіо «Голос Канади».

Доведено, що репортаж «Ну, і як воно було на заході Канади?» нагадує звіт про поїздки Петра Волиняка до Едмонтону на запросини голови місцевого літературно-мистецького клубу Ю. Стефаніка. Визначено проблемно-тематичні особливості тексту (вечір часопису «Нові Дні» як головна мета візиту; дискусійне питання рівня складності українських підручників).

Зауважено, що в репортажі «Приїдьте в колыску православія» висвітлено поїздки Петра Волиняка до Саскатуну на запросини місцевого Союзу Українців Самостійників. Простежено, що в тексті, окрім уваги до осередків українського життя, вміщено чимало міркувань про М. Грушевського-політика.

Ключові слова: історія української журналістики в діаспорі, Петро Волиняк, місячник «Нові Дні», жанри журналістики, подорожній репортаж.

Постановка проблеми. Найтриваліший і найплідніший період журналістської діяльності Петра Волиняка (1907–1969) – це останні два десятиліття, впродовж яких виконував обов'язки редактора створеного ним часопису «Нові Дні» (1950–1969). Здобутий письменницький, видавничий, редакторський досвід став платформою нових творчих та організаційних досягнень.

Перші тексти, опубліковані на початку 1930-х років під автонімом П. Чет у журналах «Молодий більшовик» та «Життя й революція», демонструють домінують радянських ідеологем. Після вчителювання на Кубані (1932), ставши свідком згортання українізації та масштабу голодомору, відбувся світоглядний перелом, і його літературний репортаж «Кубань – земля українська,

козача...» (1948) постав як викривальний, звинувачувальний документ московсько-імперіалістичної політики денаціоналізації та Голодомору як геноциду українців [2; 7]. Еміграційний період Петра Волиняка почався з табору ДР в австрійському Зальцбургу, де розгорнув редакційно-видавничу діяльність. У Канаді початок роботи на журналістській ниві пов'язаний із тижневиком «Гомін України» (Торонто). У лютому 1950 р. виходить друком перше число відновленого Петром Волиняком видання «Нові Дні». Практично він виконував усі функції редакційно-видавничої підготовки, вів переписку з читачами, докладав усіх зусиль, щоб не збільшувати оплату підписникам часопису.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначена мета – висвітлити важливі події, пре-

зентувати журналістський матеріал із місця події – зазвичай обмежує жанр репортажу інформаційною сферою. Однак історія розвитку цього жанру презентує тематичне розмаїття та різні способи реалізації. Літературний і подорожній репортажі демонструють художній та аналітичний потенціал жанру, роль фактичної основи. У 1920-х роках активно розвинувся мандрівний репортаж (Майк Йогансен, Д. Бузько, Гео Шкурупій, О. Мар'ямов, Микола Трублаїні, В. Поліщук, С. Голованівський та ін.). Подорожі С. Яблонської в екзотичні краї – основа її мандрівних творів. Різні аспекти цих та інших яскравих текстів подорожньої тематики проаналізовано в дослідженнях М. Федунь, Т. Ковальнової, Г. Бокшань, О. Юрчук, О. Бикової та ін.

Постановка завдання. Дбаючи про інформаційно насичений і водночас цікавий, пізнавальний контент видання «Нові Дні», намагаючись зберегти та примножити передплатників, Петро Волиняк відповідально добирив матеріали, урізноманітнював жанри, залучав авторитетну автуру. Хоча мета подорожніх нарисів Петра Волиняка «спрямована в русло туристичного бізнесу Канади, але проблематика, авторські відступи та зіставлення часто скеровують читачів до висновків про сутність “імперії зла”, її ставлення до становища націй актуалізують зміст подорожніх нарисів Петра Волиняка для читачької аудиторії місячника – українців, вихідців із підрадянських земель» [6, с. 360].

Маємо на меті простежити аналітичний потенціал жанру подорожнього репортажу, а також прояви художньо-публіцистичного мислення. Об'єктом слугують тексти Петра Волиняка 1950–1960-х років.

Виклад основного матеріалу. Репортаж Петра Волиняка «Від Торонто до Вінніпегу» [5] має чітку структуру: авторську преамбулу та чотири розділи, виокремлені на проблемно-тематичному рівні.

Примітно, що насамперед журналіст намагається сформулювати свої принципи творення тексту не на замовлення, аби «не відгонило писаниною, створеною якщо не “по заданію влади й партії”, то все ж таки “по заданію” отої невидимої й непереможної сили, яка панує над душею бідного емігранта, примушуючи його писати не те, що він бачить і що він хоче, а тільки те, що “годиться”, те, що “принесе користь визвольним змаганням”. Цей обов'язок гнітить нашу емігрантську душу, робить її нудною й нецікавою, або, говорячи чіткіш, не дає змоги тій нашій душі

виглянути на світ Божий» [5, с. 18]. Фігурує в преамбулі і традиційне звертання до читачів. До речі, на початку окремих розділів автор не забуває про своїх читачів, подекуди навіть у гендерному плані підкреслюючи «дорогий читачу і ти прекрасна й мила читачко» [5, с. 18]; «любий читачу і ти мила читачко» [5, с. 19].

Окрім того, на початку першого розділу Петро Волиняк презентує себе, пише про мету поїздки, широко використовуючи засоби гумору й сатири [5, с. 18]. На початку другої частини, опублікованої в наступному числі часопису, журналіст звертається до своїх читачів, в іронічному дусі осмислюючи рецепцію першої [5, с. 11].

У побудові тексту використано розгорнутий характер назви розділу, це не тільки констатація теми чи думки, а й короткий опис того, про що буде йти мова в розділі. Така форма нагадує барокову стилістику, а за визначенням Петра Волиняка, є «“кучерявим” заголовком» [5, с. 19]. Скажімо, **«НЕ ВО ГНІВ НАШИМ БЕЗКЛЯСОВИКАМ ТА ІНШИМ КОМУНІСТАМ БУДЬ СКАЗАНЕ...»**

Це – цілком політичний розділ, з якого читач довідається про державу для людини і людину для держави» [5, с. 19] та ін.

Привертає увагу створений із самоіронією образ автора: «отже, любий читачу і ти мила читачко, коли хтось запевнятиме вас, що Волиняк – українець чи канадієць, то ви йому не вірте! Волиняк ні се, ні те – він клясичний емігрант. Тому він двоїстий: душа його в Україні, а тіло в Канаді. Тому у кращому випадкові він мусить обов'язково порівнювати Канаду з Україною і навпаки, а в гіршому – стогнати й нарікати на Канаду, оплакуючи втрачену й дорогу його серцеві Україну» [5, с. 19]. Водночас за цими здавалось би комічними образами відчувається ностальгія письменника.

Текст «Від Торонто до Вінніпегу», окрім безпосередньої мети, має ще один важливий пласт – екскурси-порівняння з советською системою (йдеться і про політичний, і про економічний, і про світоглядний та ін. аспекти). Цьому підпорядковані численні авторські спогади та інтертекстуальні зв'язки, часто презентовані в сатирично-гумористичному світлі.

Зовнішній – побутовий – складник не настільки важливий для автора, хоча він і не забуває влучно, в контрастний спосіб закріпити проблеми советської системи («А крім того мені нагадалося моє щасливе й радісне життя в безклясово-комуністичному устрої, де проста смертна людина часом легше спроможеться заслужити якогось

ордена, як купити квиток на поїзд, або, купивши його врешті, сісти в той поїзд...» [5, с. 18]).

Аналіз тексту дає підстави твердити, що репортаж значною мірою є спогадом про Україну, тут не тільки зіставлення двох протилежних систем – держави для людини і людини для держави, як влучно визначив Петро Волиняк у підзаголовку другого розділу, а роздум про те, що впорядковане й унормоване життя позбавлене живого струменя. Помагає журналісту формулювати такі зіставлення і літературний репортаж І. Сенченка «Подорож до Червонограду» (1927).

Важливими є висновки про кардинально протилежні політичні системи в Канаді та підрадянській Україні. Автор репортажу розцінює поліцейських і залізничних кондукторів як презентантів держави й у такий спосіб порівнює різні устрої: «Справді, канадійський поліцай робить дуже симпатичне враження навіть на українців, які привикли в кожному поліцаї й поліційному агенті бачити свого ворога, схильні вбачати в ньому останнього хама, оборонця ворожої їм окупаційної влади. Так було на сході і в центрі, так було й на заході. <...>».

Те саме й залізничний кондуктор: якщо ви сумніваєтесь, що в Канаді справді є ввічливі й делікатні люди, то поїдьте поїздом – побачите, що ви помилялись. Кожен кондуктор – ваш найувічливіший слуга, хоч кожен кондуктор в окупованій Україні – є ваш ворог і співпрацівник НКВС. І там ви його боїтесь, а тут ви його любите» [5, с. 19]. Політичні акценти Петра Волиняка промовляють навіть у колоритному описі смакування українських страв [5, с. 20].

Треба зауважити доречність інтерпретації високого стилю, який тут звучить зовсім не пафосно: «У цій частині Канади – розкішне повітря, високе синє небо, море сонця і безліч опадів. І думаю собі, а що якби отак у наш Донбас стільки опадів і таку владу й порядки, як тут! І був би то ані комунізм, ані рай земний. А було б отак: на небі – сонце, на землі – пісня, у душах людських мир і благодать Божа. І тоді зовсім не треба було б пропагувати “Кіп смайл!”, – яке, признатися, мені відгонить “родіною”, – бо тоді в нас навіть вугіль сміявся б! Одним словом, була б справжня Україна, якої ми хочемо, і яка може й мусить бути.

Аміль, аміль, аміль!» [5, с. 22] та ін.

У розлогії цитаті з репортажу «Подорож до Червонограду» Петро Волиняк акцентує на образі прекрасної мереф'янки, привертаючи увагу до художньої деталі «динамічні очі», й антитезно будує свою думку про уніфіковане спокійне та розмірене життя, влучно використавши психо-

логічне спостереження «очний стандарт»: «у нас на кожній вулиці, на кожній станції, в кожному вагоні ви могли зустріти щось цікаве, оригінальне, свіже. <...>... Тут же, за п'ять років мого перебування в Канаді, я ще не бачив жіночих очей – тут тільки сірий невиразний і нічого не промовляючий очний стандарт, який вам нічого не скаже про людину» [5, с. 21]. Залучено в тексті й репортаж із газети «Українські Вісті», автор якого «новоприбулий українець Месменд <...> розписувався на всі лади, що американська жінка найщасливіша в світі. Які ж атрибути її щастя він вишукав? їх було кілька: 1. Чоловік мисє їй посуд, 2. Чекає на неї в авті годинами, коли вона піде пити пиво, 3. Вона має змогу вживати парфуми навіть цілими фунтами...» [5, с. 21]. Петро Волиняк натомість «хотів запитати того журналіста: а чи бачили ви людину в очах американки? І чи пробували знайти її?»

І той репортаж Месменда мене двічі дивує: раз як людина у вільній країні конче хоче бути “подхалімом”, і два – як така культурна газета, як “Українські Вісті”, такі речі може друкувати?

Правда, й Месменд добачає стандартизацію обличч американських жінок, але пояснює це тим, що американка з дитинства вже відвідує косметичні заклади, які, так би мовити, витягують з її обличчя характер і особистість. Це, звичайно, правда <...>. Але як можна устандартити око? Як з нього витягнути життєрадісні тони, якщо вони там справді були?...» [5, с. 21]. Для аргументації своїх міркувань Петро Волиняк залучає досвід американського приятеля: «людини в США вже нема – вона перетворилась на досконалий автомат для роботи й “гудтайму”. Мені здається, що в Канаді ще частково збереглася людина”.

І справді, чи не в цьому найбільша небезпека Америки? Чи не знає історія кляс і суспільств цілих, які згинули від надмірного добробуту?» [5, с. 21].

Петро Волиняк звертається ще до одного репортажу – тексту Гр. Шевчука (один із псевдонімів Ю. Шевельова. – М. Я.), опублікованого в «Нових Днях», де написано, «що в Парижі цілуються на вулицях, у трамваях, у кінах... Але це, мовляв, ніяка розпуста – це від великого кохання, яке нічого й нікого поза собою не бачить...» [5, с. 21]. «Подібне спостережете і в Канаді, – пише Петро Волиняк. – І я ніяк не пояснив би це якимсь надмірним коханням, а тим більше не животворною любов'ю. Це скорше відсутність не тільки любови, а й усякого, навіть дуже мізерного кохання. Це наслідок втрати смаку й почуття краси, це наслідок перена-

сичености життям і перевтоми від життя, я б сказав, навіть від безсилля тієї краси прагнути.

Сенченкова прекрасна мерэф'янка теж поцілувала Льоню Первомайського. Але це не був ні паризький, ні канадійський поцілунок на вулиці чи в трамваї: о, ні! Це не була перевтома, а це було б а ж а н н я, це був п о к л и к у невідоме й прекрасне, у якому, – зараз же за поцілунком, – “вона зникла... захопивши з собою наші серця і голови”» [5, с. 21]. І тут щось більше, ніж порівняння етичних цінностей, тут характеристика абсолютно різного життя – перенасиченого принадами, яке нічим не здивувати, й відкритого до нового й несподіваного, де є місце поезії та чистому коханню.

На продовження міркувань про «добробут, який убиває людину» [5, с. 22] Петро Волиняк нагадує Судбури, де українці живуть заможнo, але ніхто з них не став передплатником «Нових Днів» чи інших українських часописів. Причина – «брак праці над людиною» [5, с. 22], українські організації слабкі, і їх мало, нема «ідейних і жертвенних керівників, керівників з хистом і з досвідом у громадській роботі» [5, с. 22]. Та автор репортажу вірить, що «вперта, розумна й послідовна праця над людиною» [5, с. 22] все змінить, то ж має «намір колись таки приїхати в Судбури, щоб бодай щиро поговорити з моїми “богопротивними”, але дорогими мені й любимими земляками» [5, с. 22].

Друга частина репортажу також містить чимало зіставлень зі специфікою України та українських етнічних земель. Так, у сатирично-викривальному дусі Петро Волиняк подає політичний аспект такого порівняння: «Мене переконували, що на заході Канади, почичаючи з Манітоби, – степ. Неправда. То зовсім не степ, а рівнина, розкорчована від лісу. Хто каже, що то степ, той ніколи не бачив степу. Єдине чим Манітоба нагадує наші степи, це шляхи “грейдерки”. Точно так, як у нас на півдні. Тільки тут вони якісь вузькі – не більше десяти метрів. А шляхи по 20, 45 і 60 метрів Манітобі й не снились. Причина цього для мене зрозуміла – Канада відстала країна і вона не дбає про свою оборону від американських імперіялістів. Якби, скажемо, в останніх виборах виграли “прогресисти”, то тут через кожних десять-двадцять кілометрів проходив би запасний стратегічний шлях, як і в країні будованого соціалізму. І все населення за сталінським заповітом трималося б “в боевой готовності”, себто було б голодне, холодне, голе й босе і денно й ношно співало б осану Тим Бакові чи якомусь іншому прогресивному “босові”» [5, с. 11].

Відвідавши українські книгарні у Вінніпезі, автор репортажу розмірковує про наболіле – кількість передплатників свого часопису [5, с. 13]. Важливою є згадка Петра Волиняка про те, що побував у редакції часопису «Українського Голосу», «відвідав високопреосвященнішого Владика Митрополита Іларіона, у якого був понад дві години, любувався різними стародруками, розмовляв з ним про всякі церковні і світські справи...» [5, с. 13], а також про спілкування з учасником КУК О. Навроцьким, який чимало долучився до розбудови «Нових Днів».

Привертає увагу гендерний коментар: «у Вінніпезі в прилюдних місцях можна пити тільки пиво і більше нічого, Крім того, жінкам заборонено заходити в ті місця, де п'ють пиво – бережуть У Канаді жіночу цнотливість. Зате їм дозволено стояти поблизу і ловити охочих, щоб піти з ними десь “на приватку”, де продають знаменитий манітобський самогон. Не ручусь за його якість, бо не пробував, але кажуть, що він куди кращий за нашу “риковку”».

І мені здається, що ці всі закони роблять мою прийману матір, – Канаду, – занадто пісною країною. Скільки мені вдалося спостережати, то моральність у Канаді від того ніяк не більша від інших країн світу, а порівняно до України вона, звичайно, стоїть нижче. Хоч у нас подібних законів ніколи не тільки не було, а навіть і уявити важко, щоб той закон міг появитися в чийсь голові за весь час існування нашого народу. У нас жінка завжди була не тільки рівною з чоловіком, але й рівновартною йому» [5, с. 14]. Ці міркування підтверджуються колоритними споминами про прабабу та прадіда, пересипаними рядками з народної жартівливої пісні. Все це ілюструє основну тезу розділу **«НИЖЧА РАСА КАНАДІЙСЬКИХ ГРОМАДЯН, – у якому я розкажу своїм читачам, як їдять винніпежці, стану в обороні канадійських жінок і похвалюсь, яка то неповторна жінка була моя прабаба»** [5, с. 13].

Елементи сатири використано й у підзаголовку розділу **«КОНГРЕС»**: **«У цьому розділі я згадаю про два типи державно-політичних діячів, про те, чого бракує українському Винніпегові, і взагалі попробую поставити питання, якби то КУК по-новому “закував...”**» [5, с. 14].

У контексті проблеми журналістської рецепції українського громадського життя Петро Волиняк звертає увагу на недоброчесність журналістів як ганебне суспільне явище [5, с. 14].

У промові прем'єра Канади підмічено «стиль усіх керівників західнього світу (хіба за винятком

Черчіля, який поневоленних народів, а зокрема українців, не дуже то долюблює і з їх долею не рахується). Оце чехівське “как би чего не вышло” тяжить над західним світом і приводить його до перманентної оборони, до сталого відступу перед російським імперіалізмом. Мені здається, що західня людина вже дуже стара. Був час, що світ (особливо Англія, Франція й Німеччина) дуже міцно стримували російську агресію. А тепер навіть і при найщасливіших нагодах вважають, що найбільшим здобутком буде... вигідна оборонна позиція» [5, с. 15]. Цю проблему міжнародної політики використано для своєї користі в радянському союзі, Петро Волиняк цитує Сталіна (XIX з'їзд КПРС): «“Прапор національної незалежності і національної суверенності в капіталістичному світі викинено за борт. Немає сумніву, що цей прапор доведеться піднести вам, представникам комуністичних партій, і понести його вперед, якщо хочете стати керівною силою своїх націй...”»

Чи читають західні політики Сталіна? Чи вони вміють читати російські газети і розуміти їх? Я не хочу лякати своїх читачів, але хіба не очевидно, що нам, поневоленим сьогодні Росією народам, нема найменшої підстави надіятись на допомогу Заходу?» [5, с. 15]. Водночас автор репортажу зауважує, що конгрес насамперед мав «розв'язувати питання не політики, бо цілком зрозуміло, що політика КУК-у є частиною політики канадійської держави, бо всі ми канадійці. Конгрес мав на меті в першу чергу справи культури й громадського життя. Але на моє здивування на конгресі я не бачив діячів нашої культури: тут не було письменників, вчених, артистів, малярів. Журналісти хоч і були, але в дуже обмеженій кількості і їх роля в працях конгресу буда мінімальна. То чи міг мати успіх конгрес?» [5, с. 15].

Серед здобутків конгресу – «змінено статут, поширено базу КУК-у, бо прийняли 14 нових організацій. Та <...> головне в людях, які той статут виконуватимуть» [5, с. 15]. Не оминає Петро Волиняк і проблеми міжпартійно-ідеологічних суперечностей українських громадських організацій.

Важливо, що текст репортажу супроводжується поясненням назв українських громадських організацій.

У репортажі «Дещо з Монреалю» [1] Петро Волиняк також часто апелює до України. Тим більше, що в центрі уваги цього тексту – поїздка до Монреалю з метою простежити особливості українського громадського життя. Так, асоціативно

автор звертається до України, спостерігаючи зиму в Монреалі («була зима, яку можна відчувати десь у Харкові чи в Донбасі» [1, с. 26]) чи коли відвідує в місті родину художника Гліба Радченка, більшість робіт якого «чарують своєю теплотою, нагадують Україну, Австрію та інші місця наших мандрів...» [1, с. 27].

Закономірно, що в репортажі порівнюється українське життя в Торонто і в Монреалі: «Монреаль, порівняно з Торонто, – провінція, хоч місто велике й гарне. Українці живуть під тиском безробіття – багато осіб по кілька місяців без праці. Це не може не мати впливу на стан усього українського життя в місті» [1, с. 26].

Петро Волиняк, свідомий високої ролі слова в поширенні та утвердженні української ідеї, насамперед вважає за потрібне «відвідати книготорговельні точки, бо так чи інакше, а книготорговельна сітка у якійсь мірі є рушієм не тільки нашої культури, а й нашої визвольної ідеї – успіхи книготорговельної мережі – успіхи українства на чужині» [1, с. 26]. Ф. Федоренко, який був провідником Петра Волиняка в цьому місті, насамперед привів до харчової крамниці «пані О. Кливак та В. Ільчишина, які з чисто ідейних мотивів тримають у своїй крамниці книжково-часописний відділ» [1, с. 26]. Така підтримка українського життя засвідчує високий рівень національної самосвідомості власників крамниці, які, незважаючи на додаткові труднощі та затрачений час, «вважають своїм обов'язком прислужитись українській культурі» [1, с. 26]. Однак невтішними були висновки про інші українські книгарні, які більше дбають про прибутковий бізнес (перевага в асортименті німецькомовних видань у книгарні «Базар» п. Сербин та п. Бігус; більша увага до виробів народного мистецтва, ніж до книжок у книгарні п. Запаринюка).

Окрему частину репортажу присвячено висвітленню зустрічі з Т. Осьмачкою. «Осьмачка був у центрі зацікавлень усього Монреалю» [1, с. 26], адже всюди, де бував Петро Волиняк, згадували про цього українського письменника та літературного критика. Зустріч відбулася в соборі Св. Софії, де письменник «мав читати доповідь в обороні В. Винниченка і свої твори» [1, с. 26]. І хоча Петро Волиняк не завжди погоджується із промовцем, але автору репортажу однозначно було зрозуміло, що Т. Осьмачка дуже переймається справою, його експресивна манера «просто полонить своїми неймовірно-несподіваними порівняннями, своїми могутніми метафорами, своїми несподіваними висновками та узагальненнями, він чарує

людину плинністю й соковитістю справжньої української мови, хоч пересипає її просто дивовижно неписьменними словами й виразами...» [1, с. 26]. Але страшним контрастом є те, що зала була практично порожньою («коло 3–4 десятків осіб лише!» [1, с. 26]). Тому автору репортажу хочеться експресивно «вигукнути: людино українська, монреальська! А де ж ти є сьогодні? Чого ж ти не прийшла, щоб за дві години – найдешевшим коштом! – стати розумнішою, ніж ти була досі, щоб відчутти в собі – засмоктаному й засмиканому – кусник чогось великого, частку Бога в собі пізнати?...» [1, с. 26].

Побудова цієї частини репортажу цікава увагою до засобів гумору та сатири. Петро Волиняк влітає повідомлення про особистісні взаємини як анекдот чи інтермедію. Так, з іронією звучить заувага: «Теодосій Степанович вважає мене своїм ворогом, хоч і не найбільшим, але першим після НКВД» [1, с. 26]. Редактор часопису «Нові Дні» пригадує, що якогось разу вилучив із статті Т. Осьмачки вираз «вираз, що не милий йому чужий поет “такий темний, як ліва п’ята варшавського сажотруса опівночі!”» [1, с. 26]. У відповідь письменник помстився такою оригінальною присвятою поетичної збірки «Китиці часу» (1953), «що я, – бідкається Петро Волиняк, – її не можу не то видрукувати, а й навіть показати будь-кому, особливо жінкам...» [1, с. 27]. Згадує автор репортажу і випадок, коли Т. Осьмачка «не минув нагоди назвати мене ворогом української культури», бо в рецензії на український альманах «Новий Обрій» (Мельборн; Аделаїда, 1954) не прозвучало визнання поетичного таланту Г. Чорнобицької.

Завершує репортаж оповідь про відвідини українського відділу радіо «Голос Канади». Співробітники відділу, який очолює «усім відомий сотник Богдан Панчук» [1, с. 27], зустріли Петра Волиняка «досить скептично, бо “скільки тут не було людей, скільки вже обіцяло написати щось про нашу працю, але ніхто ще нічого не написав...”» [1, с. 27]. Отже, таки треба популяризувати діяльність осередків. Журналіст наголошує, що «“Голос Канади” – найбільше наше досягнення в Канаді на фронті боротьби за впливи і за авторитет українців у державних установах, та ще в такій, як міністерство зовнішніх справ Канади. <...>. На злість усім нашим малоросійсько-хахлацьким квоктателям і вболівателям над “гіркою долею Неньки-України”, якої вони фактично не люблять і в неї не вірять, бо не мають сили вірити, вага українства в світі, зокрема в Канаді і США

нечувано зростає» [1, с. 27]. Петро Волиняк ілюструє це твердження фактами. Так, 1955 р. «в кількох американських штатах і в більших містах день 22 січня – день нашої самостійності об’явлено загально американські “українські дні”. <...>. У Конгресі США <...> Митрополит Української Православної Церкви, Високопреосвященніший Іоан, проводить з конгресменами молитву за Україну та її народ (чого не роблять багато наших священиків у своїх церквах!). У Сенаті США таку молитву проводить о. М. Когут (з доручення католицького єпископа – Кир Костянтина)» [1, с. 27]. Кількість українських слухачів «Голосу Канади», незважаючи на загальне скорочення фінансування, щодня збільшується. Висновок автора репортажу охоплює важливі складники: з одного боку, це «свідчить про наш зріст, про завоювання певних позицій, які належаться нам, як представникам великого й таки героїчного народу», а з іншого – «це і доказ розуму і тверезости державних провідників Канади і США» [1, с. 27].

Прослухавши одну радіопередачу українського відділу «Голосу Канади», Петро Волиняк не робить висновок про якість, однак на основі свого досвіду як слухача закордонних передач звертає увагу на те, що «політичні вісті, які заняли багато часу, не були дуже цікаві радянським слухачам» [1, с. 27]. Окрім того, потребує поліпшення вимова та мовленнєва культура дикторів. На думку журналіста, це пояснюється тим, що серед 9 співробітників відділу лише двоє є вихідцями з Центральної України, тому «варто б, може, й підсилити цю ділянку» [1, с. 27]. До слова, редактор Д. Кислиця «досконало володіє мовою» [1, с. 27].

Важливою є інформація, почерпнута з розмови Петра Волиняка з керівником українського відділу «Голосу Канади» сотником В. Панчуком: «відділ має повну волю щодо тематики і розкладу передач. Напрямі з міністерства зовнішніх справ відділ одержує не в формі наказу, а в формі побажань. Це дуже важливий момент. Уряд висловлює бажання не робити політичні прогнози, а лише об’єктивно інформувати» [1, с. 27].

Водночас у виборі іншої, не політичної, інформації «треба знати психіку підрадянської людини і її умови» [1, с. 28], наголошує журналіст.

Петро Волиняк переконаний, що треба збільшити відділ інформацій з українського життя, щоб дбати про якісний контент. При цьому журналіст і редактор «Нових Днів» наголошує, що це аж ніяк не форма «критики чи вимог», а форма «товариських порад своїм колегам по праці в ділянці в боротьбі з комунізмом» [1, с. 28].

Текст репортажу «Ну, і як воно було на заході Канади?» [3] нагадує звіт, та й сам автор зауважує, що це не очікуваний читачами художній репортаж [3, с. 15]. Поїздка Петра Волиняка до Едмонтона стала можливою завдяки пропозиції «голови Літературно-мистецького клубу в Едмонтоні Юрія Васильовича Стефаника», план «перебування уклали Юрій Стефанік і голова провінційної управи (провінція Альберта) СУС Кость Михайлович Теличко» [3, с. 15]. Принагідно автор пояснює читачам свого часопису, що СУС – це «Союз Українців Самостійників – найстарша українська організація в Канаді, яка ґрунтувалася в Канаді Українську православну церкву. З цієї організації вийшло найбільше українських канадських парламентаристів та різних діячів. Це переважно давня еміграція, хоч тепер у ній є вже й новоприбулі» [3, с. 15], згадуючи і своє дворічне перебування в організації.

Автор детально й у хронологічній послідовності відтворює своє перебування в організаціях та установах міста, численні приватні зустрічі та спілкування з читачами часопису «Нові Дні». Зокрема, йдеться про доповідь Петра Волиняка «в православної аудиторії, яку організував п. К. Теличко: “Зустрічатися чи не зустрічатися”, себто історія ставлення російської окупаційної влади до національної еміграції, починаючи від 20 років і до сьогодні, яка користь і шкода від зустрічей еміграції з поневоленим народом нашим, чи можна й треба уникати цих зустрічей» [3, с. 16]. У репортажі йдеться про прот. Д. Лучака, який, хоч і «народився в Канаді, а дуже добре володіє українською мовою. Дуже добре! Це приклад для багатьох наших “націоналістів”, діти яких часто-густо дуже погано володіють своєю рідною мовою» [3, с. 16]. Гарне враження справила книгарня п. Мельничука, яка «є чи не найбільша і найкраще поставлена наша книгарня у всьому вільному світі. Крім того, вона, здається, найстарша українська книгарня, бо існує вже понад 40 років безперервно» [3, с. 16]. Петро Волиняк відвідав також Інститут св. Івана, редакцію католицького тижневика «Українські Вісті», зауваживши «самостійність мислення» і «громадську відвагу» його редактора д-ра М. Качура [3, с. 16]. Із захопленням написано про голову відділу КУК адвоката Р. Дзеника, який «народився в Канаді, українською мовою володіє добре, хоч часом йому ще бракує слів, але він намагається і опанувати мову, і вивчити складні взаємини у нашому політично-громадському житті, щоб добре виконати відповідальні обов'язки голови української

надрядної установи великого міста, у якій заступлені всі наші громадські, релігійні й політичні українські організації» [3, с. 18]. Гарне враження справили проповідь архієпископа Андрія, чудове виконання церковного хору, яким керує Р. Солтикевич, відмінна організація християнських дійств (причастя, освячення верби). Петро Волиняк був задоволений, що в Едмонтоні «побачив стільки справжнього українського православ'я, високу культуру богослужби і зразковий порядок» [3, с. 19].

Головна мета цієї поїздки – «вечір “Нових Днів” у залі УНО, який організував літературно-мистецький клуб» [3, с. 19]. Серед дискусійних питань – складність українських підручників. Петро Волиняк як практик, що «кілька років вчителював у Торонті» [3, с. 20], переконував, що завдання таких видань – хоча б навчити читати художню літературу й періодику.

Із репортажем «Ну, і як воно було на заході Канади?» тематично пов'язаний наступний – «Приїдьте в колыску православ'я» [4], в якому висвітлено поїздку Петра Волиняка до Саскатун на запитання місцевого ТУС («т-во українських самостійників, складова клітина СУС – Союз Українських Самостійників» [4, с. 18]). Як це характерно для подорожніх репортажів Петра Волиняка, увагу зосереджено на осередках українського життя. Це спілкування з ректором Інституту Могили о. Олегом Кравченком, відвідини книгарні Павла Ткачука. Петро Волиняк не приймає позицію публіциста Юліана Стечишина, який визнаючи М. Грушевського-вченого, відкидає його заслуги як політика. На відміну від зустрічі в Едмонтоні, частина публіки на вечорі в Саскатуні видалася журналісту байдужою до українського громадського життя.

Висновки. Проаналізовані подорожні репортажі Петра Волиняка виконують не тільки інформаційні завдання. Важливими є також аналітичний потенціал та прояви художньо-публіцистичного мислення.

Репортаж «Від Торонто до Винніпегу» – яскравий зразок журналістської майстерності не тільки з огляду на актуальну проблематику. Особливості композиції та стилю засвідчили увагу до засобів гумору та сатири, інтертекстуальності. У цьому тексті, як і в репортажі «Дещо з Монреалю» Петро Волиняк використовує екскурси-порівняння з советською системою, йдеться про політичний, економічний, світоглядний та інші аспекти. Специфіку українського громадсько-політичного життя презентує

товано також у репортажах «Ну, і як воно було на заході Канади?» та «Приїдьте в колиску православія».

У перспективі доречно розглянути специфіку подорожніх репортажів Петра Волиняка, присвячених висвітленню перебування в США.

Список літератури:

1. Волиняк Петро. Дещо з Монтреалу. *Нові Дні*. 1955. Ч. 62. С. 26–28.
2. Волиняк Петро. Кубань – земля українська, козача...: репортаж. Буенос-Айрес: Полтава; друк.: Зальцбрук: «Наукова Друкарня», 1948. 71 с.
3. Волиняк Петро. Ну, і як воно було на заході Канади? *Нові Дні*. 1967. Ч. 208. С. 15–21.
4. Волиняк Петро. «Приїдьте в колиску православія». *Нові Дні*. 1967. Ч. 209. С. 18–20.
5. П. В. [Волиняк Петро]. Від Торонто до Вінніпегу. *Нові Дні*. 1953. Ч. 43. С. 18–23; Ч. 44. С. 11–17.
6. Яблонський М. Жанр подорожнього нарису в журналістиці Петра Волиняка. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. Київ, 2022. Т. 33 (72). № 3. С. 356–361.
7. Яблонський М. Репортаж Петра Волиняка «Кубань – земля українська, козача...»: жанрові та художньо-публіцистичні особливості. *Діалог: медіа-студії*. Одеса, 2015. Вип. 20. С. 116–127.

Yablonskyy M. R. CANADA IN THE LENSES OF PETRO VOLYNYAK'S TRAVEL REPORT

The article is devoted to the analysis of the peculiarities of the development of the travel reportage genre in the journalistic activity of Petro Volynyak. Not only the informational tasks of the genre were studied, but also the analytical potential, manifestations of artistic and journalistic thinking.

It was noted that Petro Volynyak's report «From Toronto to Winnipeg» is a vivid example of journalistic skill. It was found that the text has a clear structure, the author uses appeals to the readers, expanded chapter titles. Attention to the means of humor and satire is emphasized, as well as the image of the author created with self-irony. It has been studied that Petro Volynyak actively draws comparisons with the Soviet system, it is about political, economic, worldview and other aspects. It was found that numerous author's memories and intertextual connections are subordinate to this (literary report of I. Senchenko "Journey to Chervonograd", 1927). The role of the author's reasoning about "prosperity that kills a person" is noted. Such thematic layers of the text as the Congress of Ukrainians of Canada, problems of inter-party and ideological contradictions of Ukrainian public organizations are outlined.

In the analysis of the report "Something from Montreal", the coverage of the peculiarities of Ukrainian public life was noted. Petro Volynyak's conclusions that not only Ukrainian culture, but also the idea of liberation directly depend on the success of the book trade are considered. The specifics of informing about the meeting of the Ukrainian community with T. Osmachka and about the visits of the Ukrainian department of the "Voice of Canada" radio were studied.

It has been proven that the report "Well, how was it in western Canada?" reminds of the report about Petro Volynyak's trip to Edmonton at the invitation of the head of the local literary and art club Yu. Stefanyk. The problematic and thematic features of the text were determined (the evening of the magazine «Novi Dni» as the main purpose of the visit; the discussion issue of the level of complexity of Ukrainian textbooks).

It was noted that the report «Come to the Cradle of Orthodoxy» covered Petro Volynyak's trip to Saskatoon at the invitation of the local Union of Independent Ukrainians. It has been observed that the text, in addition to attention to the centers of Ukrainian life, contains a lot of considerations about M. Hrushevskyi the politician.

Key words: history of diaspora journalism, Petro Volynyak, "Novi Dni" monthly, journalism genres, travel report.